

§ 213

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle Marcus Rantalan erityislasten ruotsinkielisten palveluiden turvaamisen toimintaohjelmaa koskevasta valtuustoaloitteesta

HEL 2020-007152 T 00 00 03

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle Marcus Rantalan erityislasten ruotsinkielisten palveluiden turvaamisen toimintaohjelmaa koskevasta valtuustoaloitteesta:

Erityinen tuki kasvatuksen ja koulutuksen ruotsinkielisessä palvelukokonaisuudessa

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla tuetaan lapsia ja nuoria heidän yksilöllisten tarpeidensa pohjalta. Tuesta keskustellaan ja sitä suunnitellaan yhdessä huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa tehdään erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kohdalla päätöksiä kyseisestä tuesta. Tuki suunnitellaan moniammatillisesti ja siihen kuuluu verkostotapaamisia, joihin osallistuvat lapsen tai nuoren hoitoon, hoivaan, kasvatukseen ja koulutukseen liittyvät henkilöt. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa seurataan samaa lainsäädäntöä ja linjauksia molemmissa kieliryhmissä, eli tuki perustuu lapsen tai nuoren yksilöllisiin tarpeisiin.

Tapaamisrakenteet, kouluasteelta toiselle siirtyminen ja verkostoyhteistyö

Kasvatuksen ja koulutuksen ruotsinkielinen palvelukokonaisuus on monien vuosien ajan panostanut yhtenäisen oppimisen polun luomiseen kaupungin ruotsinkielisille lapsille ja nuorille. Menneenä lukuvuonna on kehitetty oppilashuollon ja oppimisen tuen tapaamisrakenteita ja prosesseja. Esikoulun ja koulun välistä yhteistyötä on myös kehitetty osana Kaikille sopiva esikoulu ja koulu -kehitystyötä. Myös muita siirtymiä tarkkaillaan, ja prosessikuvauksia valmistellaan sekä yhteisesti ruotsinkielisen palvelukokonaisuuden sisällä että alueittain. Verkostotapaamisten roolia on korostettu ja tapaamiskulttuuria kehitetty. Kun kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ruotsinkielinen palvelukokonaisuus on kehittänyt erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten prosesseja, on myös Kallion ruotsinkielinen perhekeskus samalla kehittänyt prosessejaan ja tapaamisrakennettaan. Sama henkilökunta ja asiakas-kunta on mukana useissa eri prosesseissa ja rakenteissa. Tässä tarvitaan toimialan ylittävää työtä, jotta prosesseja ja rakenteita voidaan kehittää ja selkeyttää palveluiden sujuvoittamiseksi sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta. On tärkeää, että myös muut yhteistyö-

kumppanit, kuten HUS ja Kårkulla samkommun, osallistuvat kyseiseen kehitystyöhön.

Erityispedagoginen osaaminen perusopetuksen opettajakunnassa

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla pyritään toteuttamaan lähikouluperiaatetta. Oppilaan on lähikoulussa saatava tarvitsemaansa tukea tutussa ympäristössä ja tuttujen ihmisten parissa. Pedagogisten järjestelyiden ja menetelmien avulla tukea toteutetaan yleisopetuksessa. Kaikissa kouluissa on erityisopettaja, joka ryhmässä, yksilöllisesti tai yhteisopetuksena aineen- tai luokanopettajan kanssa voi antaa erityisopetusta. Kun oppilas tarvitsee lisää tukea kuin mitä yleisopetuksessa on mahdollista tarjota, hän saa tukea erityisluokassa. Ruotsinkieliset alueelliset erityisluokkamme ovat kouluissa Botby grundskola (luokat 1–6), Minervaskolan (luokat 1–6) ja Grundskolan Norsen (luokat 7–9). Zacharias Topeliuskolanissa (luokat 1–9) on erityisluokkia oppilaille, joiden oppivelvollisuutta on pidennetty. Samassa koulussa on myös EVA-luokkia. Nämä ovat tuettu erityisluokkia, jotka ensisijaisesti ovat suunnattuja oppilaille, joilla on psyykkisiä oireita ja hoitokontakti. Zacharias Topeliuskolan vastaa myös potilaiden sairaalaopetuksesta. Erityisluokkia opettavat erityisluokanopettajat. Kaiken opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille valmiuksia pärjätä yhteiskunnassa, minkä vuoksi erityisluokkien oppilaita integroidaan mahdollisuuksien mukaan yleisopetukseen.

Jotta inklusiivisen koulun ja lähikoulun periaatteita voidaan toteuttaa, on työntekijöiden työskenneltävä moniammatillisesti ja henkilökunnan joukossa on oltava erityispedagogiikan osaamista. Niin aineen- kuin luokanopettajakoulutukseen sisältyy erityispedagogiikan opintoja. Tarve opettajien erityispedagogiikan osaamiselle on nostettu esiin tapausissa Helsingin yliopiston ruotsinkielisen opettajankoulutuksen ja Åbo Akademin kasvatustieteen laitoksen kanssa. Pääkaupunkiseudun ruotsinkieliset johtajat ja asiantuntijat ovat vaatineet, että erityisopettajia ja erityisluokanopettajia koulutetaan enemmän molemmissa yliopistoissa, mutta myös, että luokan- ja aineenopettajat saavat riittävästi erityispedagogiikan osaamista peruskoulutuksessaan.

Tällä hetkellä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala työskentelee inklusiivisen koulun toteuttamiseksi. Kehitystyötä tehdään yhteisesti suomen- ja ruotsinkieliselle toiminnalle, molempien ryhmien erityispiirteet huomioiden. Prosesseja ja rakenteita tarkastellaan hallinnon tasolla, jotta yksiköiden toteuttamaa toimintaa voidaan tukea paremmin. Koulujen johtoa ja muuta henkilöstöä koulutetaan ja kouluille tuotetaan tukimateriaalia, jotta niillä olisi paremmat edellytykset tukea kaikkia oppilaita näiden yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Lisääntyneistä rekrytointipanostuksista ja yliopistojen kanssa käydyistä keskusteluista huolimatta erityisluokanopettajien pätevyystaso ruotsinkielisissä kouluissa on matala. Kevään tilastojen mukaan erityisluokanopettajan tehtävissä työskentelevistä kymmenen 24:stä on muodollisesti päteviä. Erityisopettajien pätevyystaso on korkeampi: 19 erityisopettajaa 27:stä on muodollisesti päteviä. Toimiala jatkaa rekrytointiin ja Helsingin kaupungin koulujen vetovoimaan panostamista, mutta tarvitaan myös kansallisen tason panostuksia pätevyiden ja erityisluokanopettajien ja erityisopettajien saatavuuden lisäämiseksi.

Sairaalaopetus ja hoitokontaktissa olevien oppilaiden opetus

Sairaalassa olevilla peruskoululaisilla on oikeus sairaalaopetukseen. Opetusta tarjoava koulu päättää yhdessä hoitohenkilöstön ja potilaan huoltajien kanssa opetuksen aloituksesta. Terveysyistä opetus voidaan osittain järjestää muulla kuin perusopetuslaissa määrätyllä tavalla. Tavoitteena on, että oppilas siirtyy takaisin omaan kouluunsa sairaalajakson jälkeen. Helsingin kaupungissa Zacharias Topeliuskolan vastaa ruotsinkielisten oppilaiden sairaalaopetuksesta, mutta tarjoaa lainsäädännön mukaisesti palvelua myös ulkopaikkakuntalaisille oppilaille, joita hoidetaan helsinkiläisessä sairaalassa.

Oppilaat, jotka eivät psyykkisen terveytensä vuoksi voi osallistua yleisopetukseen lähikoulussa tai alueensa erityisluokalla, voivat saada opetusta Zacharias Topeliuskolanin tuetussa erityisluokassa. Näitä luokkia kutsutaan EVA-luokiksi. Nuoremmat oppilaat opiskelevat koulun tiloissa, mutta vanhemmat oppilaat on sijoitettu Dagmarinkadun Arbis-tiloihin. Kaikilla oppilailla on hoitokontakti, ja sekä koulunkäynti että hoito suunnitellaan ja arvioidaan verkostotapaamisissa, joihin huoltaja ja joskus myös oppilas itse osallistuu. Tätä koulumuotoa tarjotaan vain kaupungin omille oppilaille. Kysyntää on myös sille, että suomenkieliseen opetukseen osallistuvat kaksikieliset oppilaat ja ulkopaikkakuntalaiset voisivat myös saada paikan EVA-opetuksesta. Helsingin kaupungilla ei ole sopimusta tästä opetusmuodosta muiden kuntien kanssa, minkä vuoksi ulkopaikkakuntalaisia ei voida ottaa opetukseen. EVA-luokilla on hyvä maine muun muassa hoitavien yksiköiden keskuudessa. Tavoitteena on, että oppilas käy EVA-luokkaa niin kauan kuin tätä tukimuotoa tarvitaan, mutta voinnin salliessa palaa lähikouluun.

Valtuutettu Marcus Rantala vaatii aloitteessaan selvitystä Sofia Mannerheimin koulua ja Jorvin sairaalakoulua vastaavasta ruotsinkielisestä koulusta. Nykyinen toimintamuoto ja Zacharias Topeliuskolanin eri opetusmuodoissa tarjottava palvelu vastaa näiden Rantalan aloitteessa esiin nostettujen koulujen toimintaa. Tukimuotoja, erityisluokkatoimintaa ja yhteistyötä hoitavien yksiköiden kanssa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Suomenkielisillä kouluilla on laajan oppilasohjansa ansiosta

mahdollisuus tarjota tiettyjä luokkia ja opetusmuotoja oppilailleen. Ruotsinkielisessä palvelukokonaisuudessa järjestelyjen ja linjausten on oltava huomattavasti joustavampia, minkä vuoksi yleisopetuksen ja erityisluokkien oppilasohjasta tulee heterogeenisempi. Tässä on hyvät ja huonot puolensa. Oppilaiden, joilla on neuropsykiatrien häiriö ja esimerkiksi aistiyliherkkyyttä, voi olla vaikea selvittää koulunkäynnistä Helsingin nykyisissä koulurakennuksissa. Tämä tulee ottaa huomioon, kun uusia koulurakennuksia suunnitellaan ja erityisluokkarakennetta sekä inklusiivista koulua arvioidaan ja kehitetään.

Peruskoulun jälkeiset opinnot vaativaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille

Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat useimmiten pidentyneen oppivelvollisuuden piirissä ja opiskelevat toiminta-alueen mukaan tai yksilöllisten suunnitelmien mukaan kaikissa koulun oppiaineissa. Näille oppilaille on tarjolla rajallisesti peruskoulun jälkeisiä opintoja. Optima tarjoaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa TELMA-koulutusta sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa ja ammatillisen perustutkinnon suorittamisen mahdollisuuksia parantavaa VALMA-koulutusta. Viimeisten kolmen vuoden aikana kaikki Zacharias Topeliusskolanin pidentyneen oppivelvollisuuden oppilaat ovat saaneet opiskelupaikan Optimasta. Seitsemästä oppilasta neljä sai opiskelupaikan Optimasta vuonna 2017. Kolme ilman paikkaa jäänyttä opiskeli Kärkylässä. Vuonna 2016 kaikki oppilaat saivat opiskelupaikan, kun taas neljä kuudesta sai paikan vuonna 2015.

Vaikka lähes kaikki Helsingin vaativaa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat saaneet opiskelupaikan viimeisten viiden vuoden aikana, herättää aihe vuosittain huolta perheissä. Tieto valinnoista julkistetaan kesäkuun lopussa. Näille nuorille ei ole tarjolla montaa vaihtoehtoa, mikäli he jäävät ilman opiskelupaikkaa, sillä useimmat esimerkiksi kansanopistoissa tarjottavista koulutuksista eivät ole heille sopivia. Tämä voi tarkoittaa, että huoltajien on lyhyellä varoitusaikalla järjestettävä opiskelupaikatta jääneille nuorilleen hoitoa ja laadukasta toimintaa. Näille nuorille ja heidän perheilleen olisi myös tärkeää ehtiä vierailuiden ja tapaamisien kautta valmistautua koulun alkuun. Zacharias Topeliusskolanin opettajat kokevat, että nuorten uuden koulun aloitusta helpottaisi, jos opettajat voisivat keväällä välittää tietoa oppilaistaan seuraavalle koululle.

Iltapäivätoimintaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala järjestää ryhmämuotoista iltapäivätoimintaa luokkien 1–2 oppilaille ja erityistä tukea tarvitseville oppilaille, joilla on esimerkiksi kehitysvamma ja autismitietämisen häiriö. Oppilasryhmän tukitarpeet otetaan huomioon iltapäivätoiminnassa. Laaduk-

kaan toiminnan takaamiseksi tarvitaan riittävästi pätevää, osaavaa ja motivoitunutta henkilökuntaa. Koulussa avustajaresursseja tarvitsevat oppilaat vaativat usein tukea myös iltapäivätoiminnassa.

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden joukossa on oppilaita, joille kokonaisesta koulupäivästä ja lisäksi ryhmämuotoisesta iltapäivätoiminnasta selviäminen on haastavaa. Nämä oppilaat hyötyisivät aikuisen tuesta kotona koulupäivän jälkeen. Tällaista tukea tarvitsevia oppilaita on Helsingin ruotsinkielisten oppilaiden joukossa vain kourallinen vuodessa. Sosiaali- ja terveystoimiala on keskustellut näistä kysymyksistä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa, mutta ratkaisuihin ei ole päädytty, koska palveluvastuista on eriäviä näkemyksiä. Yksilötasolla on pyritty ratkaisemaan ongelmaa palkkaamalla oppilaille tukihenkilöitä. Usein ruotsinkielinen rekrytointi ei kuitenkaan ole onnistunut, tai se on kestänyt kauan. Toimialojen välistä yhteistyötä on jatkettava ja uutta toimintaa kehitettävä.

Ruotsinkielinen lyhytaikaishoito, vuorohoito ja sijaishoito

Helsingissä ruotsinkielisiä sosiaali- ja terveystoimen palveluita tarjotaan lapsiperheille Kallion ruotsinkielisessä perhekeskuksessa. Vammais- palvelujen asiakkaille on tarjottava mm. lyhytaikaishoitoa, vuorohoitoa ja sijaishoitoa. Lyhytaikais- ja vuorohoitoa tarvitseville ruotsinkielisille lapsille ja nuorille on kuitenkin riittämättömästi paikkoja. Kuten valtuutetut kuvaavat, usein haastavimmassa asemassa ovat lapset ja nuoret, joilla on laaja tuen ja hoidon tarve. Helsingissä tai muuallakaan Suomessa ei ole kaikille lapsille ja nuorille sopivia ruotsinkielisiä palveluita tarjoavia hoitopaikkoja.

Ruotsinkieliset palvelut ja resurssit lasten- ja nuorisopsykiatriassa

Sosiaali- ja terveystoimialan selvityksessä Rantalan aloitteesta on kuvattu ruotsinkielisiä lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluita ja näiden resursseja. Viime vuosina pääkaupunkiseudun kasvatuksen ja koulutuksen johtajat ovat osallistuneet keskusteluihin ja kehitystyöhön lasten ja nuorten mielenterveyden hoidon yhteistyön ja palveluiden parantamiseksi. Näissä työryhmissä on nostettu esille ruotsinkielisen väestön tarpeita ja laadittuihin asiakirjoihin on kirjattu, että kuvatut palvelut on taattava myös ruotsiksi. Esimerkki työryhmästä on sosiaali- ja terveystoimialan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan yhteinen Palvelujen integraatioryhmä, joka on laatinut Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien palveluketjumallinnuksen. VIP-verkostossa (Vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostojen kehittäminen), johon Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala osallistuu, on myös nostettu esiin ruotsinkielisen lasten- ja nuorisopsykiatrian tarpeita. Kehitystyö on siis käynnissä, ja sen on myös jatkettava, jotta ruotsinkieliset palvelut

voidaan taata riittävien resurssien ja toimivan palveluntarjoajien välisen yhteistyön avulla.

Toimenpiteiden suhde kaupungin ja toimialan strategiaan

Aloitteessa kuvatut toimenpiteet ruotsinkielisten erityislasten tukemiseksi ovat kaupungin strategian ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tavoitteiden mukaisia. Sosiaali- ja terveystoimialan, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sekä HUS:n ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön parantaminen kuuluu Helsingin kaupungin strategiaan eriarvoisuuden ja lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentämiseksi. Mukanaohjelman ohjaavia periaatteita ovat keskeisten toimijoiden yhteistyö, oikea-aikainen tuki, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tunnistaminen ja helposti saavutettavien palveluiden tarjoaminen asiakkaille. Lisäksi voidaan todeta, että kehitystyö on jo käynnissä, ja moniin aloitteissa mainittuihin toimenpiteisiin on jo ryhdytty.

Yhteenveto

Tässä selvityksessä todetaan, että aloitteen kaikki 11 kohtaa sisältävää toimenpideohjelmalla ei ole tarpeen valmistella Helsingin kaupungissa, sillä joitakin kohtia tulee toteuttaa kansallisella tasolla ja joitakin on jo toteutettu tai ne ovat työn alla. Seuraavilla ruotsinkielisten palveluiden kehitysalueilla on tällä hetkellä ongelmia ja puutteita. Kyseiset kehitysalueet vaativat toimialarajat ylittävää työtä: 1) tarkoituksenmukainen ruotsinkielinen lyhyt- ja pitkäaikaishoito 2) erityislasten iltapäivätoiminnan toimialarajat ylittävä kehittäminen 3) yhteinen ruotsinkielisten palveluiden prosessikuvaus sosiaali- ja terveystoimialalle, kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle ja HUS:lle sekä muille toimijoille. Kasvatus- ja koulutuslautakunta ei täten puolla valtuutettujen aloitetta toimenpideohjelman valmistelusta, mutta puoltaa kolmea yllä mainittua kohtaa, eli hoitoa, iltapäivätoimintaa ja toimialarajat ylittävän yhteistyön prosessikuvausta koskevia toimenpiteitä.

Lautakunta toteaa että selvitys selkeästi näyttää, että on olemassa ongelmia, jotka edellyttävät toimia ja sektorien yhteistyötä. Lautakunta esittää, että tehdään suunnitelma selvityksen pohjalta ja että toimista raportoidaan lautakunnalle vuoden 2021 aikana.

Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi

Kun ruotsinkielistä toimintaa kehitetään lyhyt- ja pitkäaikaishoidossa, iltapäivätoiminnassa ja toimialarajat ylittävässä yhteistyössä, voidaan ikänsä, toimintakykynsä, toimintakyvyn variaation tai psyykkisen terveytensä vuoksi erityisen herkässä asemassa oleville lapsille tarjota mahdollisuus parempaan hoitoon ja oikea-aikaiseen palveluun. Nämä lapset tarvitsevat monia yhteiskunnan tarjoamia palveluita. Näiden toi-

menpiteiden avulla varmistamme kieliryhmien yhdenvertaisen kohtelun. Palveluja kehittämällä voimme epäsuorasti vaikuttaa lasten ja perheiden toimintakykyyn ja arjenhallintaan.

Käsittely

Vastaehdotus:

Martina Harms-Aalto: Lisäys:

Lautakunta toteaa, että selvitys selkeästi näyttää, että on olemassa ongelmia, jotka edellyttävät toimia ja sektorien yhteistyötä. Lautakunta esittää, että tehdään suunnitelma selvityksen pohjalta ja että toimista raportoidaan lautakunnalle vuoden 2021 aikana.

Kannattaja: Petra Malin

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hyväksyi yksimielisesti Martina Harms-Aallon vastaehdotuksen mukaisesti muutetun ehdotuksen.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Agneta Lundmark, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 84031
agneta.lundmark(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuutettu Marcus Rantalan aloite

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle valtuusto Marcus Rantalan erityislasten ruotsinkielisten palveluiden turvaamisen toimintaohjelmaa koskevasta valtuustoaloitteesta.

Erityinen tuki kasvatuksen ja koulutuksen ruotsinkielisessä palvelukokonaisuudessa

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla tuetaan lapsia ja nuoria heidän yksilöllisten tarpeidensa pohjalta. Tuesta keskustellaan ja sitä suunnitellaan yhdessä huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa tehdään erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kohdalla päätöksiä kyseisestä tuesta. Tuki suunnitellaan moniammatillisesti ja siihen kuuluu verkostotapaamisia, joihin osallistuvat lapsen tai nuoren hoitoon, hoivaan, kasvatukseen ja koulutukseen liittyvät henkilöt. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa seurataan samaa lain-

säädäntöä ja linjauksia molemmissa kieliryhmissä, eli tuki perustuu lapsen tai nuoren yksilöllisiin tarpeisiin.

Tapaamisrakenteet, kouluasteelta toiselle siirtyminen ja verkostoyhteistyö

Kasvatuksen ja koulutuksen ruotsinkielinen palvelukokonaisuus on monien vuosien ajan panostanut yhtenäisen oppimisen polun luomiseen kaupungin ruotsinkielisille lapsille ja nuorille. Menneenä lukuvuonna on kehitetty oppilashuollon ja oppimisen tuen tapaamisrakenteita ja prosesseja. Esikoulun ja koulun välistä yhteistyötä on myös kehitetty osana Kaikille sopiva esikoulu ja koulu -kehitystyötä. Myös muita siirtymiä tarkkaillaan, ja prosessikuvauksia valmistellaan sekä yhteisesti ruotsinkielisen palvelukokonaisuuden sisällä että alueittain. Verkostotapaamisten roolia on korostettu ja tapaamiskulttuuria kehitetty. Kun kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ruotsinkielinen palvelukokonaisuus on kehittänyt erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten prosesseja, on myös Kallion ruotsinkielinen perhekeskus samalla kehittänyt prosessejaan ja tapaamisrakennettaan. Sama henkilökunta ja asiakas-kunta on mukana useissa eri prosesseissa ja rakenteissa. Tässä tarvitaan toimialan ylittävää työtä, jotta prosesseja ja rakenteita voidaan kehittää ja selkeyttää palveluiden sujuvoittamiseksi sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta. On tärkeää, että myös muut yhteistyökumppanit, kuten HUS ja Kårkulla samkommun, osallistuvat kyseiseen kehitystyöhön.

Erytispedagoginen osaaminen perusopetuksen opettajakunnassa

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla pyritään toteuttamaan lähikouluperiaatetta. Oppilaan on lähikoulussa saatava tarvitsemaansa tukea tutussa ympäristössä ja tuttujen ihmisten parissa. Pedagogisten järjestelyiden ja menetelmien avulla tukea toteutetaan yleisopetuksessa. Kaikissa kouluissa on erityisopettaja, joka ryhmässä, yksilöllisesti tai yhteisopetuksena aineen- tai luokanopettajan kanssa voi antaa erityisopetusta. Kun oppilas tarvitsee lisää tukea kuin mitä yleisopetuksessa on mahdollista tarjota, hän saa tukea erityisluokassa. Ruotsinkieliset alueelliset erityisluokkamme ovat kouluissa Botby grundskola (luokat 1–6), Minervaskolan (luokat 1–6) ja Grundskolan Norsen (luokat 7–9). Zacharias Topeliuskolanissa (luokat 1–9) on erityisluokkia oppilaille, joiden oppivelvollisuutta on pidennetty. Samassa koulussa on myös EVA-luokkia. Nämä ovat tuettu erityisluokkia, jotka ensisijaisesti ovat suunnattuja oppilaille, joilla on psyykkisiä oireita ja hoitokontakti. Zacharias Topeliuskolan vastaa myös potilaiden sairaalaopetuksesta. Erytisluokkia opettavat erityisluokanopettajat. Kaiken opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille valmiuksia pärjätä yhteiskunnassa, minkä vuoksi erityisluokkien oppilaita integroidaan mahdollisuuksien mukaan yleisopetukseen.

Jotta inklusiivisen koulun ja lähikoulun periaatteita voidaan toteuttaa, on työntekijöiden työskenneltävä moniammatillisesti ja henkilökunnan joukossa on oltava erityispedagogiikan osaamista. Niin aineen- kuin luokanopettajakoulutukseen sisältyy erityispedagogiikan opintoja. Tarve opettajien erityispedagogiikan osaamiselle on nostettu esiin tapauksissa Helsingin yliopiston ruotsinkielisen opettajankoulutuksen ja Åbo Akademin kasvatustieteen laitoksen kanssa. Pääkaupunkiseudun ruotsinkieliset johtajat ja asiantuntijat ovat vaatineet, että erityisopettajia ja erityisluokanopettajia koulutetaan enemmän molemmissa yliopistoissa, mutta myös, että luokan- ja aineenopettajat saavat riittävästi erityispedagogiikan osaamista peruskoulutuksessaan.

Tällä hetkellä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala työskentelee inklusiivisen koulun toteuttamiseksi. Kehitystyötä tehdään yhteisesti suomen- ja ruotsinkieliselle toiminnalle, molempien ryhmien erityispiirteet huomioiden. Prosesseja ja rakenteita tarkastellaan hallinnon tasolla, jotta yksiköiden toteuttamaa toimintaa voidaan tukea paremmin. Koulujen johtoa ja muuta henkilöstöä koulutetaan ja kouluille tuotetaan tukimateriaalia, jotta niillä olisi paremmat edellytykset tukea kaikkia oppilaita näiden yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Lisääntyneistä rekrytointipanostuksista ja yliopistojen kanssa käydyistä keskusteluista huolimatta erityisluokanopettajien pätevyystaso ruotsinkielisissä kouluissa on matala. Kevään tilastojen mukaan erityisluokanopettajan tehtävissä työskentelevistä kymmenen 24:stä on muodollisesti päteviä. Erityisopettajien pätevyystaso on korkeampi: 19 erityisopettajaa 27:stä on muodollisesti päteviä. Toimiala jatkaa rekrytointiin ja Helsingin kaupungin koulujen vetovoimaan panostamista, mutta tarvitaan myös kansallisen tason panostuksia pätevyden ja erityisluokanopettajien ja erityisopettajien saatavuuden lisäämiseksi.

Sairaalaopetus ja hoitokontaktissa olevien oppilaiden opetus

Sairaalassa olevilla peruskoululaisilla on oikeus sairaalaopetukseen. Opetusta tarjoava koulu päättää yhdessä hoitohenkilöstön ja potilaan huoltajien kanssa opetuksen aloituksesta. Terveysyistä opetus voidaan osittain järjestää muulla kuin perusopetuslaissa määrättyllä tavalla. Tavoitteena on, että oppilas siirtyy takaisin omaan kouluunsa sairaalajakson jälkeen. Helsingin kaupungissa Zacharias Topeliuskolan vastaa ruotsinkielisten oppilaiden sairaalaopetuksesta, mutta tarjoaa lainsäädännön mukaisesti palvelua myös ulkopaikkakuntalaisille oppilaille, joita hoidetaan helsinkiläisessä sairaalassa.

Oppilaat, jotka eivät psyykkisen terveytensä vuoksi voi osallistua yleisopetukseen lähikoulussa tai alueensa erityisluokalla, voivat saada opetusta Zacharias Topeliuskolanin tuetussa erityisluokassa. Näitä

luokkia kutsutaan EVA-luokiksi. Nuoremmat oppilaat opiskelevat koulun tiloissa, mutta vanhemmat oppilaat on sijoitettu Dagmarinkadun Arbis-tiloihin. Kaikilla oppilailla on hoitokontakti, ja sekä koulunkäynti että hoito suunnitellaan ja arvioidaan verkostotapaamisissa, joihin huoltaja ja joskus myös oppilas itse osallistuu. Tätä koulumuotoa tarjotaan vain kaupungin omille oppilaille. Kysyntää on myös sille, että suomenkieliseen opetukseen osallistuvat kaksikieliset oppilaat ja ulkopaikkakuntalaiset voisivat myös saada paikan EVA-opetuksesta. Helsingin kaupungilla ei ole sopimusta tästä opetusmuodosta muiden kuntien kanssa, minkä vuoksi ulkopaikkakuntalaisia ei voida ottaa opetukseen. EVA-luokilla on hyvä maine muun muassa hoitavien yksiköiden keskuudessa. Tavoitteena on, että oppilas käy EVA-luokkaa niin kauan kuin tätä tukimuotoa tarvitaan, mutta voinnin salliessa palaa lähikouluun.

Valtuutettu Marcus Rantala vaatii aloitteessaan selvitystä Sofia Mannerheimin koulua ja Jorvin sairaalakoulua vastaavasta ruotsinkielisestä koulusta. Nykyinen toimintamuoto ja Zacharias Topeliuskolanin eri opetusmuodoissa tarjottava palvelu vastaa näiden Rantalan aloitteessa esiin nostettujen koulujen toimintaa. Tukimuotoja, erityisluokkatoimintaa ja yhteistyötä hoitavien yksiköiden kanssa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Suomenkielisillä kouluilla on laajan oppilaspohjansa ansiosta mahdollisuus tarjota tiettyjä luokkia ja opetusmuotoja oppilailleen. Ruotsinkielisessä palvelukokonaisuudessa järjestelyjen ja linjausten on oltava huomattavasti joustavampia, minkä vuoksi yleisopetuksen ja erityisluokkien oppilaspohjasta tulee heterogeenisempi. Tässä on hyvät ja huonot puolensa. Oppilaiden, joilla on neuropsykiatrien häiriö ja esimerkiksi aistiyliherkkyyttä, voi olla vaikea selvitä koulunkäynnistä Helsingin nykyisissä koulurakennuksissa. Tämä tulee ottaa huomioon, kun uusia koulurakennuksia suunnitellaan ja erityisluokkarakennetta sekä inklusiivista koulua arvioidaan ja kehitetään.

Peruskoulun jälkeiset opinnot vaativaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille

Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat useimmiten pidentyneen oppivelvollisuuden piirissä ja opiskelevat toiminta-alueen mukaan tai yksilöllisten suunnitelmien mukaan kaikissa koulun oppiaineissa. Näille oppilaille on tarjolla rajallisesti peruskoulun jälkeisiä opintoja. Optima tarjoaa työhän ja itsenäiseen elämään valmentavaa TELMA-koulutusta sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa ja ammatillisen perustutkinnon suorittamisen mahdollisuuksia parantavaa VALMA-koulutusta. Viimeisten kolmen vuoden aikana kaikki Zacharias Topeliuskolanin pidentyneen oppivelvollisuuden oppilaat ovat saaneet opiskelupaikan Optimasta. Seitsemästä oppilasta neljä sai opiskelupaikan Optimasta vuonna 2017. Kolme ilman paikkaa jäänyttä opiskeli Kärkylässä. Vuonna 2016 kaikki oppilaat saivat opiskelupaikan, kun taas neljä kuudesta sai paikan vuonna 2015.

Vaikka lähes kaikki Helsingin vaativaa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat saaneet opiskelupaikan viimeisten viiden vuoden aikana, heittää aihe vuosittain huolta perheissä. Tieto valinnoista julkistetaan kesäkuun lopussa. Näille nuorille ei ole tarjolla montaa vaihtoehtoa, mikäli he jäävät ilman opiskelupaikkaa, sillä useimmat esimerkiksi kansanopistoissa tarjottavista koulutuksista eivät ole heille sopivia. Tämä voi tarkoittaa, että huoltajien on lyhyellä varoitusaikalla järjestettävä opiskelupaikatta jääneille nuorille hoitoa ja laadukasta toimintaa. Näille nuorille ja heidän perheilleen olisi myös tärkeää ehtiä vierailuiden ja tapaamisten kautta valmistautua koulun alkuun. Zacharias Topeliuskoulun opettajat kokevat, että nuorten uuden koulun aloitusta helpottaisi, jos opettajat voisivat keväällä välittää tietoa oppilaistaan seuraavalle koululle.

Iltapäivätoimintaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala järjestää ryhmämuotoista iltapäivätoimintaa luokkien 1–2 oppilaille ja erityistä tukea tarvitseville oppilaille, joilla on esimerkiksi kehitysvamma ja autismitietä häiriö. Oppilasryhmän tukitarpeet otetaan huomioon iltapäivätoiminnassa. Laadukkaan toiminnan takaamiseksi tarvitaan riittävästi pätevää, osaavaa ja motivoitunutta henkilökuntaa. Koulussa avustajaresursseja tarvitsevat oppilaat vaativat usein tukea myös iltapäivätoiminnassa.

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden joukossa on oppilaita, joille kokonaisesta koulupäivästä ja lisäksi ryhmämuotoisesta iltapäivätoiminnasta selviäminen on haastavaa. Nämä oppilaat hyötyisivät aikuisen tuesta kotona koulupäivän jälkeen. Tällaista tukea tarvitsevia oppilaita on Helsingin ruotsinkielisten oppilaiden joukossa vain kourallinen vuodessa. Sosiaali- ja terveystoimiala on keskustellut näistä kysymyksistä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa, mutta ratkaisuihin ei ole päädytty, koska palveluvastuista on eriäviä näkemyksiä. Yksilötasolla on pyritty ratkaisemaan ongelmaa palkkaamalla oppilaille tukihenkilöitä. Usein ruotsinkielinen rekrytointi ei kuitenkaan ole onnistunut, tai se on kestänyt kauan. Toimialojen välistä yhteistyötä on jatkettava ja uutta toimintaa kehitettävä.

Ruotsinkielinen lyhytaikaishoito, vuoroahoito ja sijaishoito

Helsingissä ruotsinkielisiä sosiaali- ja terveystoimen palveluita tarjotaan lapsiperheille Kallion ruotsinkielisessä perhekeskuksessa. Vammais- palvelujen asiakkaille on tarjottava mm. lyhytaikaishoitoa, vuoroahoitoa ja sijaishoitoa.

Lyhytaikais- ja vuoroahoitoa tarvitseville ruotsinkielisille lapsille ja nuorille on kuitenkin riittämättömästi paikkoja. Kuten valtuudet kuvaavat, usein haastavimmassa asemassa ovat lapset ja nuoret, joilla on laaja

tuen ja hoidon tarve. Helsingissä tai muuallakaan Suomessa ei ole kaikille lapsille ja nuorille sopivia ruotsinkielisiä palveluita tarjoavia hoitopaikkoja.

Ruotsinkieliset palvelut ja resurssit lasten- ja nuorisopsykiatriassa

Sosiaali- ja terveystoimialan selvityksessä Rantalan aloitteesta on kuvattu ruotsinkielisiä lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluita ja näiden resursseja. Viime vuosina pääkaupunkiseudun kasvatuksen ja koulutuksen johtajat ovat osallistuneet keskusteluihin ja kehitystyöhön lasten ja nuorten mielenterveyden hoidon yhteistyön ja palveluiden parantamiseksi. Näissä työryhmissä on nostettu esille ruotsinkielisen väestön tarpeita ja laadittuihin asiakirjoihin on kirjattu, että kuvatut palvelut on taattava myös ruotsiksi. Esimerkki työryhmästä on sosiaali- ja terveystoimialan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan yhteinen Palvelujen integraatioryhmä, joka on laatinut Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien palveluketjumallinnuksen. VIP-verkostossa (Vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostojen kehittäminen), johon Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala osallistuu, on myös nostettu esiin ruotsinkielisen lasten- ja nuorisopsykiatrian tarpeita. Kehitystyö on siis käynnissä, ja sen on myös jatkuttava, jotta ruotsinkieliset palvelut voidaan taata riittävien resurssien ja toimivan palveluntarjoajien välisen yhteistyön avulla.

Toimenpiteiden suhde kaupungin ja toimialan strategiaan

Aloitteessa kuvatut toimenpiteet ruotsinkielisten erityislasten tukemiseksi ovat kaupungin strategian ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tavoitteiden mukaisia. Sosiaali- ja terveystoimialan, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sekä HUS:n ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön parantaminen kuuluu Helsingin kaupungin strategiaan eriarvoisuuden ja lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentämiseksi. Mukanaohjelman ohjaavia periaatteita ovat keskeisten toimijoiden yhteistyö, oikea-aikainen tuki, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tunnistaminen ja helposti saavutettavien palveluiden tarjoaminen asiakkaille. Lisäksi voidaan todeta, että kehitystyö on jo käynnissä, ja moniin aloitteissa mainittuihin toimenpiteisiin on jo ryhdytty.

Yhteenveto

Tässä selvityksessä todetaan, että aloitteen kaikki 11 kohtaa sisältävää toimenpideohjelmalla ei ole tarpeen valmistella Helsingin kaupungissa, sillä joitakin kohtia tulee toteuttaa kansallisella tasolla ja joitakin on jo toteutettu tai ne ovat työn alla. Seuraavilla ruotsinkielisten palveluiden kehitysalueilla on tällä hetkellä ongelmia ja puutteita. Kyseiset kehitysalueet vaativat toimialarajat ylittävää työtä: 1) tarkoituksenmukainen ruotsinkielinen lyhyt- ja pitkäaikaishoito 2) erityislasten iltapäivätoimin-

nan toimialarajat ylittävä kehittäminen 3) yhteinen ruotsinkielisten palveluiden prosessikuvaus sosiaali- ja terveystoimialalle, kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle ja HUS:lle sekä muille toimijoille. Kasvatus- ja koulutuslautakunta ei täten puolla valtuutettujen aloitetta toimenpideohjelman valmistelusta, mutta puoltaa kolmea yllä mainittua kohtaa, eli hoitoa, iltapäivätoimintaa ja toimialarajat ylittävän yhteistyön prosessikuvausta koskevia toimenpiteitä.

Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi

Kun ruotsinkielistä toimintaa kehitetään lyhyt- ja pitkäaikaishoidossa, iltapäivätoiminnassa ja toimialarajat ylittävässä yhteistyössä, voidaan ikänsä, toimintakykynsä, toimintakyvyn variaation tai psyykkisen terveytensä vuoksi erityisen herkässä asemassa oleville lapsille tarjota mahdollisuus parempaan hoitoon ja oikea-aikaiseen palveluun. Nämä lapset tarvitsevat monia yhteiskunnan tarjoamia palveluita. Näiden toimenpiteiden avulla varmistamme kieliryhmien yhdenvertaisen kohtelun. Palveluja kehittämällä voimme epäsuorasti vaikuttaa lasten ja perheiden toimintakykyyn ja arjenhallintaan.

Esittelijän perustelut

Kaupunginvaltuusto on pyytänyt kasvatus- ja koulutuslautakunnalta lausuntoa Marcus Rantalan ja 20 muun allekirjoittaneen aloitteesta 15.9.2020 mennessä.

Aloitteen allekirjoittaneet valtuutetut nostavat esiin erityistä tukea tarvitsevien ruotsinkielisten lasten palvelutarjonnassa esiintyviä puutteita. Valtuutettujen mukaan on erityisen vaikeaa saada palvelua ruotsiksi, jos lapsella on laajasta kehityshäiriöstä, kuten kehitysvammasta ja liikuntarajoitteesta tai psyykkisistä ongelmista johtuvia erityistarpeita. Aloitteessa nostetaan esiin, että erityisen haastavassa asemassa ovat perheet, joiden lapsella on neuropsykiatrinen häiriö. Valtuutetut ehdottavat 11-kohtaista toimintaohjelmaa ongelmallisena tai puutteellisena koetun ruotsinkielisen palvelun parantamiseksi ja turvaamiseksi. Toimenpideohjelman tavoitteet ovat seuraavat: 1) tarkoituksenmukaisen ruotsinkielisen palvelun ympärivuorokautinen tarjoaminen erityislapsille ja heidän perheilleen 2) tarkoituksenmukaisen kodin ulkopuolisen lyhytaikaisen hoivan, vuorohoidon tai sijaishoidon suunnitteleminen ja kehittäminen 3) sosiaalipalveluiden ruotsinkielisen henkilöstön riittävän määrän turvaaminen 4) eri toimialojen välisen yhteistyön parantaminen 5) erityispedagogiikkaa osaavien opettajien määrän lisääminen yleisopetuksessa 6) erityisluokanopettajien koulutusmäärien lisäämisen puolesta vaikuttaminen 7) lapsen oppimispolun siirtymävaiheiden sujuvoittaminen parantamalla yksiköiden ja erityislapsen verkoston yhteistyötä 8) erityisnuorten peruskoulun jälkeisen oppimispolun parantaminen 9)

15.09.2020

ruotsinkielisen lasten- ja nuortenpsykiatrian riittävien resurssien varmistaminen 10) Sophie Mannerheimin koulua ja Jorvin sairaalakoulua vastaavan, koulunkäyntiä ja osastohoitoa yhdistävän ruotsinkielisen koulun mahdollisuuden selvittäminen 11) iltapäivähoidon turvaaminen erityislapsille.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Agneta Lundmark, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 84031
agneta.lundmark(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuutettu Marcus Rantalan aloite

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano